

VIDENSCENTER PÅ ÆLDREOMRÅDET
DEMENS NR. 7
Elektronisk Nyhedsbrev
Maj 2005

I starten af marts måned bad vi læserne udfylde et spørgeskema om tilfredsheden med E-Nyhedsbrevet DEMENS. Redaktionen sender en stor tak til læserne for alle de indkomne bidrag. De vil blive brugt til at udvikle nyhedsbrevet. Så snart resultaterne er opgjort, vil de blive bragt på hjemmesiden <http://www.aeldreviden.dk>

Blandt de mange svar er der udtrukket tre vindere, som hver får to flasker god rødvin.

Tillykke til vinderne, som blev:
Ellen Hammer Nielsen fra Hinnerup, Poul Lynderup fra Vanløse og Hanne Dinitzen fra Sørvad.

INDHOLD:

NYHEDER

Demensdagene 2005

Demensportal

Alzheimervaccine testes i Sverige

Krig om demensmedicin

Flere udviklingshæmmede får demens

Demente indvandrere passes hjemme

Blå-grønne alger måske skyld i Alzheimers

KURSER / UDDANNELSE

Implementering af uddannelse i praksis

Konference om forskning i demensomsorg

Nordisk konference i gerontologi

FORSKNING

Par-orienteret indsats ved demens

Kommunikation i pleje-triader

Uddannelse og gentypen APOE-e4 påvirker kognitivt forfald

Demensdagene 2005

Mere end tusinde fagfolk og andre interesserede mødtes til Demensdagene 2005 i Bella Centret den 9.-10. maj København. Demensdagene er blandt andet støttet af Socialministeriet.

Her følger lidt indtryk demensdagene:

Konferencen åbnedes af Socialminister Eva Kjer Hansen, som blandt andet pegede på problemerne omkring tvang i forhold til mennesker med demens. Danmark er det eneste land i Norden, som har lovgivet på dette område. Hele talen kan læses på

http://www.social.dk/tvaergaende_indgange/nyhedscenter/Socialminister/Ministertaler/Demensdagene.html

Professor dr. med. Knut Engedal fra Nasjonalt Kompetansesenter for aldersdemens i Oslo gav en oversigt over organisering af indsatsen i Skandinavien:

- Blandt statslige tiltag er der i Sverige afsat 1 milliard kroner til evidensbaseret evaluering af indsatsen i forhold til alle ældre. Referenceprogrammet er den såkaldte "kompetensstige" - <http://www.kompetensstegen.se>

- Fra Danmark fremhævedes støtte til projekterne *Daisy*, *ODA*, *Reminiscenscentret i Ringkøbing* og *Demensportalen*. Se <http://www.social.dk> <http://www.rcra.dk> og <http://www.demensportalen.dk>

- I Norge gives årligt 7 millioner kr. til Nasjonalt Kompetansesenter for aldersdemens - <http://www.nordemens.no>

Hvad angår udredning og diagnostik af demens, er der i Skandinavien udviklet flere programmer både i sygehusene og i kommunerne, men der mangler et system til tidlig opsporing af demens og der blev efterlyst ordninger som de forebyggende hjemmebesøg i Danmark.

Knut Engedal pegede også på behovet for udvikling af målrettede omsorgstilbud. Hjemmeplejens tjenester er sjældent tilrettelagt efter de demenslidendes specielle behov og i eget hjem er der problemer med mange hjælpere (5-8 forskellige pr. uge). Kun 20% af de norske kommuner har dagcentre specielt for mennesker med demens, hvorimod

sådanne findes i 90% af de svenske kommuner. I Danmark er dagtilbuddene for mennesker med demens ikke gjort op. På plejehjemmene efterlyste Knut Engedal undersøgelser af, hvorledes aktiviteter sættes i system.

Pårørendetilbud er godt udviklet i alle landene og benyttes især af ægtefæller, men der mangler tilbud til børn under 18 år.

Hvad angår demens i minoriets-etniske grupper er der "*fine ord men meget lidt handling*" i alle de nordiske lande.

Knut Engedal afsluttede sin gennemgang med at konkludere, at der findes mange projekter, men at implementeringen i den daglige praksis skal styrkes. Behovet for uddannelse og kompetence overføring er stadigvæk stort.

I et symposium om '*Aktiviteter og støtte for demente*' var der indlæg af Centerleder Lis Puggaard, projektleder Birgitte Vølund og demenskonsulent Jette Kallehaug. Ergoterapeut Karen Langkær afsluttede symposiet med smagsprøver på danse og sange, der kan bruges ved demens i alle stadier.

Centerleder Lis Puggaard fra center for Anvendt og Klinisk Træningsvidenskab på Syddansk Universitet argumenterede i sin forelæsing "*Motion og demens*" for, at fysisk aktivitet også i forhold til demens har en forebyggende effekt. De svenske epidemiologiske *Kungsholmen* undersøgelser har vist, at gruppen af mindst aktive mænd havde 1,8 gang større risiko for at udvikle demens end de, der ofte gik - og andre undersøgelser har vist en sammenhæng mellem højere fysisk aktivitet, og bedre kognitiv funktion i aldringen. Et dansk forsøg med fysisk træning i hjemmet og oplæring af pårørende i at håndtere adfærdsmæssige problemer viste gavnlig effekt på fysisk helbred og depression, men det øgede belastningen af de pårørende. Lis Puggaard konkluderede at motion må formodes at kunne øge livskvalitet og udskyde afhængighed af hjælp også ved demens med henvisning til det faktum, at motion har en positiv virkning på depression, på fald-risiko og på kognitiv funktion.

Projektleder, sygeplejerske Birgitte Vølund berettede om sine mange års erfaringer med at drive seniorhøjskole for mennesker med demens, deres pårørende og andre interesserede. Seniorhøjskolen indeholder både undervisning

om demens og kulturelle indslag og denne kombination har vist sig at appellere særligt til mandlige omsorgsgivere. Familierne har behov for at komme hjemmefra og for at opleve noget sammen. De mangler ofte varierede tilbud i hverdagen - og nyder "at kunne blive rummet uden skæve sideblikke".

Ergoterapeut Jette Kallehauge, som nu leder indførelse af Samarbejdsmodellen i Roskilde Amt, var demenskonsulent og projektleder på et initiativ, hvor en lejet autocamper blev brugt som et mobilt mødested for personer med demens i tidlig fase. Projektet blev startet af frivillige og professionelle i fællesskab. Man ønskede at lave et værested, blandt andet for de, som havde deltaget i DAISY projektets samtaler og som nu savnede at kunne mødes. Det var gavnligt, at autocamperen kom ud lokalt, for ifølge Jette Kallehauge er transportvanskeligheder ofte et problem og årsag til megen isolation og ensomhed blandt familier med demensproblemer. Jette Kallehauge har positive erfaringer med, at den frivillige verden dækkede huller i offentlige tilbud. Men det har krævet igangsætning fra professionelle til koordinering, til supervision og til PR-virksomhed.

I et symposium med titlen "*Organisering af omsorgen for demente*", var der oplæg ved konsulent Søren Truelsen, demenskoordinator Susanne Hannibal, projektleder Anders Møller og centerleder Ove Dahl.

I "*ODAprojektet*" arbejder firmaet Connector sammen med to amter og ti kommuner for at udvikle en generel model til organisering af dag- og aflastningstilbud for mennesker med demens. Et af succeskriterierne i projektet er at få et samspil i gang mellem det offentlige og det frivillige system. Det er projektets foreløbige erfaring, at såvel den offentlige og den frivillige verden kan have brug for hjælp i processen med at se, hvilke opgaver der er vigtigst at løse og til at få lavet klare aftaler om, hvem der gør hvad. For at forbedre samarbejdet, har man i ODA-projektet udviklet konkrete fremgangsmåder og en række værktøjer, der kan bruges i samarbejdsprocessen. I de ti kommuner er der nu gjort erfaringer med samarbejde om forskellige dag- og aflastningstilbud. Alt materialet fra projektet vil blive lagt ud til fri afbenyttelse fra nettet inden udgangen af 2005.
Yderligere oplysninger: <http://www.oda-projektet.dk>

Reminiscenscentret i Ringbøbing Amt er et andet eksempel

på et projekt, som er støttet af Socialministeriet, Styrelsen for Social Service. Med støtte fra Ringkøbing Amt og Nørrebro Erindringscenter er der opbygget et reminiscenscenter med rødder i den lokale kultur. Der samarbejdes tæt med kulturinstitutioner i Ringkøbing amt om at indsamle effekter til huskekasser, og projektet har opbygget en omfattende hjemmeside. Pressen har vist interesse i projektet, således har journalist Anne Moulvad produceret fire TV programmer om huskekasserne.

Yderligere oplysninger: <http://www.rcra.dk> eller telefon 9718 3394

I et symposium om "*Samarbejdsmodellen*" gav leder Aase Marie Ottosen, praktiserende læge Jørgen Peter Ærthøj, ledende overlæge Jørgen Tybjerg og klinikchef Per Kragh-Sørensen oplæg om arbejdet i Nordjyllands -, Vejle - og Roskilde amter.

Samarbejdsmodellen - som er udviklet i Frederiksborg Amt - er under implementering i de fleste amter i Danmark. Der er enighed om, at frontpersonale, visitatorer og medarbejdere ved de forebyggende hjemmebesøg er vigtige aktører i den tidlige opsporing. Det blev diskuteret, hvor demenskoordinatorerne bedst skal placeres i kommunernes organisation på ældreområdet. Et forslag gik på, at have demenskoordinatorer i visitatorfunktionen og et korps af demensvejledere i udfører-funktionerne. Andre mente, at det ville være "*spild af gode kræfter*" hvis demenskoordinatorerne alene havde visitatorfunktion.

Yderligere oplysninger:

<http://www.servicestyrelsen.dk/aeldre/Demens/samarbejde.html>

Hver af de to demensdage afsluttedes med foredrag om hjernen. Den første eftermiddag gennemgik læge og hjerneforsker Peter Lund Madsen hjernens udvikling fra krybdyrhjerne til "*Menneskehjerne*" og anden dag talte dr. med gerontolog Henning Kirk om den "*Gamle hjerner - i medgang og i modgang*".

Om end forskellige, så var der blandt de to specialister enighed om, at hjernen er skabt til handling, og at fysisk aktivitet forbedrer kognitiv funktion. Henning Kirk præsenterede nye teorier om kognitiv fitness og henviste til vigtigheden af at træne, især på tre områder: opmærksomhed, hukommelse (verbal, visuel og spatial) og problemløsning. Også den svækkede hjerne kan have gavn af at blive brugt og stimuleret - for eksempel med aromaterapi og musikterapi - og

Henning Kirk lancerede begrebet "*Hjerne-bobath*" i omsorgen ved demens. Bobath's træningsmetoder har vist, at en lammet side af kroppen kan stimuleres, ved at man bruger den raske side. Henning Kirk sluttede sit foredrag af med følgende hjerneråd: Vær aktiv (fysisk psykisk og socialt), tag initiativer, undgå længevarende stress, spis sund kost, inklusive rødvin - og sov godt!

Demensportal

Nordjyllands Amt har i forbindelse med deres Videnscenterfunktion oprettet en demens-portal, hvor blandt andet demenskoordinatorer kan udveksle erfaringer på nettet. Demensportalen støttes af Socialministeriet, Styrelsen for Social Service.

Yderligere oplysninger: <http://www.demensportalen.dk>

Alzheimervaccine testes i Sverige

Ny vaccine skal afprøves på 60 patienter i Sverige. Læger og forskere i Stockholm, Göteborg og Malmö samarbejder om studiet. Vaccinen ved navn CAD106, skal aktivere immunforsvaret til at bygge antistoffer imod de protein tråde '*fibriller*', som er et forstadium til de plak's, der ses i hjernen ved Alzheimers sygdom. Vaccinen er afprøvet på mus, hvor den viste sig at kunne fjerne begyndende plak-ansamlinger i hjernen efter 12 ugers behandling.

CAD106 er en terapeutisk vaccine som skal gives i et tidligt stadium af sygdommen. Der er ikke aktuelt planer om at masse-vaccinere befolkningen i forebyggende øjemed. Der har tidligere været gjort forsøg med vaccine i USA men dette forsøg blev stoppet, fordi nogle af forsøgspersonerne udviklede hjernehindebetændelse. I det nye forsøg bruges en vaccine, som er mere præcis end den i det amerikanske forsøg.

Overlæge Niels Andreasen fra den geriatriske klinik på Karolinska universitetssygehuset Huddinge skal rekruttere halvdelen af forsøgspersonerne. I løbet af det år forsøget løber, testes forsøgspersonerne ved hjælp af et batteri af kognitive tests, fire såkaldte magnetresonansbilleder af hjernen og analyser af rygmarvsvæsken. En femtedel af forsøgspersoneren får uvirksomt placebo for at sammenligne resultaterne.

Kilde: Gunilla Eldh, gunilla.eldh@dn.se ; Dagens Nyheter den 14.ma 2005

Krig om demensmedicin

Britiske forskere er kommet under beskyldning fra Alzheimerforeningen og den europæiske paraplyorganisation Alzheimer Europe. Grunden er, at de ud fra en cost benefit-analyse anbefaler at droppe demensmedicin som Aricept og Exelon til Alzheimer-patienter. At droppe medicinen betyder, at man fratager mange tusinde mennesker den eneste behandling, siger Alzheimer Europe. Organisationen påpeger, at kliniske prøver har vist, at medicinen både forbedrer hukommelsen og funktionsevnen i daglige gøremål.

Kilde: Berlingske Tidende 23.4.2005.

Flere udviklingshæmmede får demens

Et hold af pædagoger, som arbejder med udviklingshæmmede, har netop taget demenskoordinator uddannelsen fra Omsorgsorganisationernes Samråd. Ribe Amt ønskede at få uddannet medarbejdere fra bo- og beskæftigelsessteder for udviklingshæmmede i deres amt og tilhørende kommuner. Baggrunden er, at udviklingshæmmede mennesker lever længere nu end for blot få år siden og at forekomsten af demens stiger hos denne gruppe af borgere. Man ser demens starte 10-15 år tidligere blandt personer med Down's syndrom end blandt andre, og risikoen for at få demens er betydeligt større. Man har målt en hyppighed på mellem 20-55% for 50-59-årige udviklingshæmmede med Down's Syndrom.

Der er ikke skrevet meget om denne problematik, men der er ingen tvivl om, at demens vil blive en udfordring, som de, der arbejder med udviklingshæmmede skal være rustet til. Viden om demens er vigtig, for at kunne forstå, hvorfor en beboer måske får vanskeligere ved at klare gøremål, at tolerere høj musik og at være blandt mange mennesker.

De studerende fremlagde til deres eksamen række opgaver, der blandt andet handlede om, hvorvidt udviklingshæmmede med demens kan og bør integreres i almindelige kommunale bo-tilbud eller om der skal etableres særlige bo-tilbud for ældre udviklingshæmmede med demens. Desuden beskæftigede mange sig med pædagogernes opgaver og rolle i forbindelse med udredning og diagnosticering af demens og med at skabe glæde og indhold i hverdagen for udviklingshæmmede beboere med demens.

Kilde: Diplomopgaver fra kursus for demenskoordinatorer i Ribe Amt.

Demente indvandrere passes hjemme

Mange demente indvandrere bliver passet i hjemmet af deres egen familie og får ikke, som danskerne, glæde af de nye medicinske demenspræparater. Det er resultatet af de foreløbige erfaringer, et lægehold har gjort ved et forsøg i Ishøj på Københavns vestegn. Overlæge Majken Kristensen, psykiatrisk center i Glostrup udtaler: "*Blandt danskerne er der de senere år kommet en stigende forståelse af, at de problemer, der følger med alderen ikke behøver være naturlige. De kan være resultatet af demens, og demens er nu engang en sygdom. Men blandt mange indvandrere er der stadig en opfattelse af, at det vi opfatter som demens, blot hører med til det at være gammel*"

Kilde: Politiken den 9.maj 2005

Blå-grønne alger måske skyld i Alzheimers

Blå-grønne alger rummer en nervegift kaldet BMAA. Giften ophobes i dyr og mennesker og menes at kunne udløse Alzheimers og Parkinson ad åre. Undersøgelser fra USA og Canada har vist, at patienter, som døde af Alzheimers havde giften i sig. Danske og svenske forskere begynder derfor snart et forskningsprojekt, der skal undersøge, om de blå-grønne alger i Østersøen kan medføre Alzheimers.

Kilder: DR-regioner/Bornholm den 27.april 2005, JP-København & Jyllandsposten den 29.april 2005

Implementering af uddannelse i praksis

Siden 2001 har Danmarks Forvaltningshøjskole – på forsøgsbasis – udbudt et efteruddannelsesinitiativ med titlen: Demente og ældre med betydeligt nedsat psykisk funktionsevne. I evalueringen af efteruddannelsen blev det klart, at det kan være svært at få overført den enkelte deltagers nye viden til praksis i hjemorganisationen. Styrelsen for Social Service har derfor taget initiativ til udarbejdelse af en "*implementeringsguide*", der skal hjælpe den enkelte deltager og dennes ledelse og kollegaer med at omsætte teori til praksis.

Implementeringsguiden kan hentes på:

http://www.servicestyrelsen.dk/aeldre/Uddannelse_og_kompetenceudvikling/diplomuddannelse.html

Konference om forskning i demensomsorg

Karolinska Institutet afholder en internationale konference i Stockholm

d. 18. til 20. september. Titlen er: "*Forskning inom demensvård skapar möjligheter - omvårdnadsforskning i klinisk verksamhet*". Konferencen er arrangeret for at ære Professor Astrid Norberg og Professor Bengt Winblad. Deres forskning præsenteres og derefter følger seks sessioner:

- Personhood and dementia
- Significant others
- Education and supervision
- Caring practices, management and pharmacological treatments
- Att förstå den demens drabbade personen och dennes vårdare
- Att stödja den demens drabbade personen och dennes vårdare

Abstrakts skal indsendes inden den 31.maj. 2005

Yderligere oplysninger: <http://www.neurotec.ki.se>

Nordisk konference i gerontologi

Den 18. Nordiske konference i gerontologi afholdes den 28.-3. maj 2006 i Jyväskylä, Finland.

Yderligere oplysninger: <http://www.18nkg.com>

Par-orienteret indsats ved demens

Den seneste tids demensindsats har været fokuseret omkring personen med demens og vedkommendes livshistorie og personlighed. Men har man at gøre med ægtefæller, hvor den ene har demens, foreslås i artiklen: "*We do things together*" - a case study of 'couplehood' in dementia", at man i højere grad arbejder ud fra en par-orienteret synsvinkel. I studiet af par, hvor den ene ægtefælle har demens ses, at parforholdet godt kan forstærke med at blomstre og at begge parter i fællesskab søger at bevare den demenslidendes færdigheder og fortsatte involvering i familie- og samfundsliv. I artiklen præsenteres data fra interviews med otte ægtepar som lever med demens. Data er indsamlet over en periode på 18 måneder. Raske ægtefæller fremhæver, at deres fællesskab er baseret på gensidighed og på, at de i fællesskab indretter sig på at få hverdagen til at fungere på trods af hukommelses-problemer. Den raske ægtefælle har vænnet sig til, at de gør tingene mere sammen nu og de har som noget naturligt udviklet teknikker til at guide og støtte og derved undgå følelse af nederlag for deres ægtefælle med demens.

Det diskuteres, hvordan de ældrepolitiske principper i vesten prioriterer individualitet. Personlighed og identitet er imidlertid ofte forankret i oplevelsen af at være en del af et par, og det foreslås, at man i omsorgen bevæger sig mere i retning af principper baseret på gensidighed og

partnerskab. Tom Kitwoods teorier har anvist det som god tone at se personen før sygdommen. Måske bliver den næste udfordring at vi, når det gælder par, skal lære os at vie fællesskabet mere opmærksomhed.

Kilde: Hekkström I, Nolan M, Lundh U. "We do things together" - a case study of 'couplehood' in dementia". Dementia Sage Publications 2005;4(1):7-22

Kommunikation i pleje-triader

To britiske forskere har gennemgået studier, som beskæftiger sig med de såkaldte "pleje triader" bestående af personen med demens, plejegendende familie og plejepersonale og peger på, at ofte udelukkes en af de tre parter i triaden. I den nuværende praksis arbejder man ud fra to grundlæggende forskellige tilgange: 1) en tilgang som fokuseres på den demenslidendes erfaringer og oplevelser eller 2) ud fra en "omsorg for de pårørende" tilgang. Det kan medføre alliancer mellem plejepersonale og familiemedlemmer, mellem personale og demenslidende eller i familien, og imod personalet. I artiklen beskrives konkrete eksempler på kommunikation som fremmer, og som hæmmer interaktionen mellem de tre parter. Slutteligt diskuteres behovet for at udvikle uddannelse, der tager udgangspunkt i en mere familiesystemisk model. Også i denne artikel foreslås en udvidelse af Tom Kitwoods person-orienterede tilgang.

Kilder: Adams T,, Gardiner P. Communication and interaction within dementia care triads. Developing a theory for relationship-centred care. Dementia Sage Publications 2005;4(2):185-205

Videnscenter på Ældreområdet har for nyligt beskæftiget sig med det samme tema. Der er udgivet en litteraturgennemgang, en interviewundersøgelse, en antologi og afholdt en konference om det, vi kalder de tre P'er:

Plejhjemsbeboere, pårørende og plejepersonale.

Yderligere oplysninger: <http://www.aeldreviden.dk>

Uddannelse og gentypen APOE-e4 påvirker kognitivt forfald

Megen evidens viser, at der er en sammenhæng mellem uddannelse af mere end ni års varighed og lavere risiko for at tabe cognitive færdigheder i aldringen. Men nu har man imidlertid fundet at tilstedeværelse af et protein *Apolipoprotein E (APOE)* medfører et mere drastisk fald i cognitive færdigheder – også blandt højt uddannede. Man konkluderer, at gentypen APOE-e4 ophæver den beskyttende virkning af uddannelse.

Studiet er foretaget af et hold amerikanske forskere, som har benyttet longitudinelle data fra MacArthur studierne. Disse studier har i perioden 1988 - 1995 fulgt en gruppe på knap 1.200 forholdsvis velfungerende mænd og kvinder fra de var 70-79 år.

Forskerne opstiller to teorier til forklaring af, hvorfor uddannelse beskytter mod tab af kognitive færdigheder:

- At uddannelse i sig selv udvikler hjernens dendritære netværk og således opbygger et større reservoir at tære på i aldringen. Argumentet hviler på evidens fra anden forskning hvor det er set, at både mennesker og dyr udvikler flere synapsers hvis de befinder sig i et stimulerende miljø.

- Den anden teori søger at forklare sammenhængen mellem uddannelse og kognitive evner med, at gennemført uddannelse er et resultat af, at man initialt har været udrustet med en bedre hjernemæssig reservekapacitet.

Kilde: Seeman TE et al. Education and APOE-e4 in Longitudinal Cognitive Decline: MacArthur Studies of Successful Aging. Journal of Gerontology: Psychological Sciences 205;60B(2):74-83

--

Framelding: demenslist-off@aeldreviden.dk

Tilmelding: demenslist-on@aeldreviden.dk

Videnscenter på Ældreområdet elektroniske nyhedsbrev DEMENS har fokus på nyheder omkring demens i forhold til ældre.

I ordningen indbygges også mulighed for erfaringsudveksling og dialog. Kommentarer og spørgsmål kan lægges ud til debat i 'DEMENS' ved at sende mail til: johannesen@aeldreviden.dk

Vi modtager gerne relevant materiale til brug for DEMENS.

Tidligere udsendte numre af 'DEMENS' kan du læse på hjemmesiden <http://www.aeldreviden.dk>

Du er velkommen til frit at bruge og citere DEMENS. Husk dog at kreditere Videnscenter på Ældreområdet og evt. primærkilde, der er anført under oplysningen.

Husk også vor hjemmeside <http://www.aeldreviden.dk> og vor direkte telefonlinje 3940 5847

Redaktion:

Annette Johannesen, Faglig medarbejder
Videnscenter på Ældreområdet
Aurehøjvej 24 DK-2900 Hellerup
tlf. +45 3940 1010 fax +45 3940 4045

mail: johannesen@aeldreviden.dk

Videnscenter på Ældreområdet er en uafhængig og selvejende institution, hvis primære formål er at indsamle, bearbejde og formidle uvildig viden om forskning, forsøg og udvikling på ældreområdet. Centret arbejder for de ældres ligestilling, ligebehandling og ligestilling samt for at styrke de ældres muligheder for aktivitet, deltagelse, synlighed og indflydelse i samfundet - og samtidig forebygge negative konsekvenser af sygdom, svækkelse og isolation.